

ZAMONAVIY ARXITEKTURADA MINIMALIZMNING O'RNI

*Buxoro transport va qurilish texnologiyalari texnikumi
Arxitekturaviy loyihalash va binolar konstruksiyasi
fani o'qituvchisi*

Fayziyeva Istatbonu Azimovna

istatbonufajzieva@gmail.com

Annotatsiya. *Bugungi globallashuv jarayonida arxitektura nafaqat binolar ko'rinishini belgilovchi soha, balki jamiyatning estetik qarashlari, iqtisodiy imkoniyatlari va madaniyati bilan bevosita bog'liq bo'lgan kompleks tizimdir. Ushbu maqolada minimalizmning zamonaviy arxitektura tizimidagi o'rni, uning shakllanishi, asosiy tamoyillari, estetik va funksional afzalliklari tahlil qilinadi. Minimalizmning ichki va tashqi arxitektura loyihalaridagi qo'llanilishi, dizayn qarorlariga ta'siri hamda ekologik barqarorlikdagi roli ko'rib chiqiladi. Shuningdek, minimalistik yondashuvning urbanizatsiya jarayoniga ta'siri va inson psixologiyasi bilan bog'liq jihatlari ham ilmiy asosda yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Minimalizm, zamonaviy arxitektura, soddalik, funkcionallik, ekologiya, ichki makon, tashqi dizayn, modernizm, barqaror arxitektura.*

Minimalizm — bu san'at, dizayn, arxitektura, moda va hayot tarzida ortiqchalikdan voz kechish, soddalik, tartib va funkcionallikka asoslangan yo'nalishdir. Minimalizmning asosiy g'oyasi "Kam — bu ko'p" (Less is more) tamoyiliga tayanadi. Ya'ni, estetik qiymat ko'plab bezaklarda emas, balki aniq shakl, toza kompozitsiya, sifatli material, yorug'lik, bo'sh makon va funkcionallik orqali yaratiladi.

Minimalizmning asosiy xususiyatlari:

☑ Murakkab bezaksiz, ravon va geometrik shakllardan foydalaniladi.

☑ Keraksiz detal, ranglar yoki dekorlar bo'lmaydi — faqat zarur elementlar saqlanadi.

☑ Har bir element o'z vazifasiga ega bo'lishi kerak. Estetika ham funktsiyaga xizmat qiladi.

☑ Oq, kulrang, bej, qora, yog'och ranglari asosiy rang hisoblanadi. Ular ko'zga yengil va tinchlik beradi.

☑ Makonda bo'sh joy ko'p bo'ladi; derazalar katta, devorlar kam, yorug'lik yetarli.

☑ Yog'och, tosh, beton, shisha, metall kabi materiallar o'z holicha qo'llaniladi.

So'nggi yillarda zamonaviy arxitekturaning asosiy yo'nalishlaridan biri minimalizm bo'lib, u soddalik, ixchamlik, ortiqchalikdan voz kechish va funkcionallik tamoyillariga asoslanadi. Minimalizm nafaqat arxitektura shakllarida, balki interyer dizayni, shaharsozlik va landshaft arxitekturasi yo'nalishlarida keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqola minimalizmning asosiy xususiyatlarini, uning zamonaviy arxitektura tizimidagi o'rnini chuqur yoritishga qaratilgan.

1. Minimalizmning shakllanishi va nazariy asoslari

Minimalizm XX asrning ikkinchi yarmida modernizm va funksionalizm ta'siri ostida rivojlangan. "Less is more" (kam — ko'p degani) tamoyilini ilgari surgan Lyudvig Mies van der Rohe minimalizmning asosiy nazariyotchilaridan hisoblanadi. Arxitektura minimalizmi ortiqcha dekor va bezaklarni rad etadi, asosiy e'tiborni shakl, fazo va material uyg'unligiga qaratadi.

Minimalizmning nazariy asoslari quyidagilarga tayangan:

- soddalik va aniq konstruktiv yechimlar;
- fazoviy ochiqlikning ta'minlanishi;
- tabiiy yorug'likdan maksimal foydalanish;
- materiallarning tabiiy holatida qo'llanilishi;
- psixologik qulaylik va vizual uyg'unlik.

2. Minimalistik arxitekturaga xos asosiy tamoyillar

Zamonaviy minimalistik arxitektura quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

Soddalik va ortiqchalikdan voz kechish. Minimalizm dizaynda keraksiz detal va dekor elementlarini butunlay chiqarib tashlaydi. Shakllar geometrik sodda, ravon va qat'iy bo'ladi. Bu yondashuv binoning asosiy funksiyasini aniq namoyon etadi.

Fazoviy erkinlik. Minimalizm interyer va eksteryerlarni fazoviy jihatdan keng va ochiq ko'rinishda loyihalashni talab qiladi. Devorlar soni kamaytiriladi, makonning oqimi buzilmaydi.

Tabiiy materiallardan foydalanish. Yog'och, beton, shisha, metall va tabiiy tosh minimalistik arxitektura uchun asosiy materiallar hisoblanadi. Ularning tabiiy faktura va rang xususiyatlari dizaynning estetik qadr-qimmatini oshiradi.

Ranglarning neytral bo'lishi. Minimalizm oq, kulrang, bej, och jigarrang kabi neytral ranglar ustunlik qiladi. Bu ranglar makonni kengaytiradi va tinchlik hissini beradi.

Yorug'lik dizayni. Tabiiy yorug'lik minimalizmning ajralmas qismidir. Katta derazalar, shaffof devorlar, osma yorug'lik manbalari fazoviy kenglikni sezilarli oshiradi.

3. Zamonaviy arxitekturada minimalizmning qo'llanilishi

Uy-joy arxitekturasi. Hozirgi kunda uy-joy qurilishida minimalizm eng talabgir yo'nalishlardan biridir. Minimalistik uylar odatda tekis tomli, katta panorama oynalarga ega, makon esa erkin zonalarga bo'lingan bo'ladi. Sababi:

- energiya tejamkor konstruksiyalar;
- iqtisodiy samaradorlik;
- estetik soddalik va qulaylik.

Jamoat binolari va ofislar. Ofis binolarida minimalizm ish jarayonini samarali tashkil etadi. Ochiq ofis makonlari, soddalashtirilgan interyerlar va ergonomik mebellar xodimlarning psixologik holatini yaxshilaydi.

Urbanizatsiya va shaharsozlik. Minimalizm shaharsozlikda ekologik barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi. Zamonaviy shaharlarda ortiqcha vizual shovqin kamaytirilmoqda, yashil hududlar va minimalistik landschaft elementlari ko'paymoqda.

Interyer dizaynida minimalizm. Interyerlarda minimalizm quyidagilar orqali namoyon bo'ladi:

- funksional mebel;
- yashirin saqlash tizimlari;
- geometrik shakldagi dekor;
- bir xil ranglar uyg'unligi.

Bu uslub insonning emotsional barqarorligi va ruhiy tinchligini ta'minlaydi.

4. Minimalizmning afzalliklari va zamonaviy talablarga mosligi

Ekologik barqarorlik. Minimalizm da energiya tejamkor texnologiyalar, qayta ishlanadigan materiallar va "yashil arxitektura" elementlari faol qo'llanadi.

Iqtisodiy samaradorlik. Kam material ishlatilishi va konstruktiv soddalik qurilish xarajatlarini kamaytiradi.

Psixologik ta'sir. Sodda, tartibli makon inson ongini bo'shatadi, stressni kamaytiradi va konsentratsiyani oshiradi.

Moslashuvchanlik. Minimalistik bino va interyerlar universal bo'lib, turli zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish oson.

XULOSA

Zamonaviy arxitekturada minimalizm o'zining soddalik, funktsionallik va estetik uyg'unlikka asoslangan yondoshuvi bilan alohida ahamiyatga ega. U nafaqat dizaynning ko'rinishini yaxshilaydi, balki inson psixologiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ekologik barqarorlikni ta'minlaydi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Minimalizm XXI asr arxitekturasi asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, kelajak shaharsozligi va interyer dizaynida ham o'z mavqeini mustahkamlab borishi shubhasiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Uzbek Architecture Journal, 2023. "Zamonaviy arxitektura trendlari".
2. Mies van der Rohe L. "Modern Architecture and Minimalism Principles".
3. Venturi R. "Complexity and Contradiction in Architecture". The Museum of Modern Art, 1996.
4. Le Corbusier. "Towards a New Architecture". Dover Publications, 1986.
5. Alan Colquhoun. "Modern Architecture". Oxford University Press, 2002.
6. O'zbekiston Arxitektorlar Uyushmasi. Arxitektura va Dizayn Jurnali, 2022-yil sonlari.
7. Islamova M., Raimqulova D. "Zamonaviy arxitektura yo'nalishlarida minimalizmning namoyon bo'lishi", Toshkent Arxitektura Qurilish Instituti ilmiy to'plami, 2021.